

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Julia Tina

LÄHISUHTEVÄGIVALLA KUI KVALIFITSEERITUD KURITEO

REGULATSIOON EESTIS JA POOLAS

Bakalaureusetöö

Õppekava HAJB08/08, peeriala Õigusteadus

Juhendaja: Uno Feldschmidt, MA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9825 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Julia Tina

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 084832HAJB

Üliõpilase e-posti aadress: juliasohhan@hotmail.com

Juhendaja: Uno Feldschmidt, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. LÄHISUHTEVÄGIVALLA OLEMUS	9
1.1. Lähisuhtevägivald Eestis enne 01.01.2015 ja Poolas enne 01.09.1998.....	10
1.2. Lähisuhtevägivalla kehtiv õiguslik regulatsioon Eestis ja Poolas	15
2. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS LÄHISUHTEVÄGIVALLA OSAS NING AUTORI JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	22
2.1. Eesti ja Poola Vabariikide kohtupraktika analüüs lähisuhtevägivalla osas aastatel 2013-2018 23	
2.2. Järeldused ja autoripoolsed ettepanekud	29
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	38
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	42
LISAD	47

LÜHIKOKKUVÕTE

Vägivald on ühiskonna lahutamata osa ja selle ennetamine on väga oluline, eriti kui see on toimepandud lähisuhtes, kus nii kannatanuks kui ka tunnistajaks võivad olla lapsed.

Alates 2015. aastast on Eesti karistusseadustikku lisatud lähi- või sõltuvussuhtes toimepandud väärkohtlemise kvalifitseeritav tunnus ja karistused selle eest on karmistatud, kuid kas on see ohvrite kaitseks piisav või oleks vajalik karistusmäära karmistamine?

Käesoleva bakalaureusetöö kirjutamise põhieesmärgiks on välja selgitada, kas lähisuhtes toimepandud kuritegude eest mõistetavate karistuste veelgi karmistamine aitab kodus toimepandavate vägivallaaktide vähenemisele kaasa ning anda hinnang praegu kehtivale karistusmäärale, põhinedes kohtupraktika analüüsile.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks esitab töö autor järgmise uurimisküsimuse:

- Kas karistusseadustiku § 121 lg 2 p 2 kehtiv karistusmäär aitab saavutada oma eesmärgi ära hoida lähisuhtes vägivallaaktide toimepanemist või on Poola Vabariigis kehtiv säte regulatiivsem?

Uurimisküsimusele vastuse leidmiseks kasutab autor süstemaatilist ja teleoloogilist tõlgendamist ning võrdlevat analüüsi, mille käigus võrreldakse Eestis kehtiva lähisuhtevägivalla regulatsiooni Poolas kehtiva regulatsiooniga.

Autor on jõudnud järeldusele, et KarS § 121 lg 2 p 2 ei kaitse piisavalt lähisuhtevägivalla all kannatavaid ohvreid ja autori arvates oleks vaja karistuse määra karmistamine.

Võtmesõnad: lähisuhtevägivald, karistusseadustik, sanktsioon, vangistus.

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 18 sätestab, et igaühel on õigus mitte olla piinatud, julmalt või väarikust alandavalt koheldud ega karistatud,¹ mis tähendab, et EV Valitsuse eesmärgiks on võimalikult tõhusam vägivalla ennetamine sh ka lähisuhetes vägivallaaktide toimepanemise ärahoidmine.

2011. aastal andis Euroopa Nõukogu Istanbulis välja „Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni“, kus perevägivalla all mõistetakse igasuguseid füüsilisi, vaimse ja seksuaalse iseloomuga vägivallategusid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel, nii praeguste kui ka endiste abikaasade või partnerite vahel, olenemata asjaolust kas vägivallatseja on elanud või elab koos kannatanuga samas elupaigas.² Samas ei toimu väärkohtlemine ainult intiimpartnerite vahel, vaid selle all võivad kannatada ka ülejäänud pereliikmed.

Lähisuhtevägivalla mõiste all peetakse silmas igasugust lähedaste inimeste vahel toimuvat väärkohtlemist, samas ei pea need isikud ilmtingimata olema intiimsuhetes,³ millest järeldub, et antud probleem ei puuduta ainuüksi kitsamat isikute ringi ja vajab riigipoolset sekkumist.

Lähisuhtevägivald on üheks kuriteoliigiks, mis tekitab ühiskonnale kõige suuremat kahju, kuna sellest kannatavad mitte ainult seda kogenud inimesed, vaid ka selle tunnistajaks olnud lapsed. Sellepärast riigipoolne sekkumine peab toimuma enne, kui väärkohtlemine on muutunud korduvaks

¹ Eesti Vabariigi Põhiseadus RT I, 15.05.2015, 2.

² *Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon*. Council of Europe. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462531>, 25. oktoober 2018.

³ Laanpere, M. (2012). *Lähisuhtevägivald ja tervis*. Tartu Ülikool. Kättesaadav: http://e-ope.ee/download/euni_repository/file/2627/ls_vagivald.zip/index.html, 25. oktoober 2018.

ja intensiivsemaks, või sellele reageerimine peab olema piisavalt range ning vastama toimepandud väärkohtlemise raskusele.

Viimasel ajal on hakatud nii ühiskonnas kui ka meedias rohkem lähisuhtevägivalla probleemile tähelepanu pöörama, see tähendab, et riik on seadnud eelpoolnimetatud teema enda prioriteediks. Seda näitab ka Eesti Vabariigi Valitsuse vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020, mille visiooniks on muuhulgas ka tõhusam tegelemine vägivallatsejatega,⁴ mis on väga oluline, arvestades ennekõike selle kuriteoliigi levikut meie ühiskonnas.

Käesolevas bakalaureusetöös käsitleb autor probleemi, mis autori arvates seisneb selles, et 2015. aastal karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 121 lisatud lähisuhtevägivalla kvalifitseeriv tunnus ei kaitse piisavalt selle all kannatavaid ohvrid. Lähisuhtevägivallaga seotuid juhtumeid registreeritakse palju. Riik prokuratuuri ja kohtu näol küll karmistas läbi karistuste oma suhtumist selle kuriteoliiki, kuid KarS § 121 lg 2 p 2 ei anna vägivalda tarvitanud isikutele väärilist karistust, seega arvab autor, et oleks vajalik veelgi karistusi karmistada.

Autor uurib antud teemat, kuna riigi suhtumine lähisuhtevägivalda on läinud karmimaks ja muutunud prioriteediks, kuid vastavalt politseistatistikale on viimastel aastatel registreeritud üsna palju selle liigi juhtumeid, milliste osakaal 2017. aastal oli 9,8% kõikidest kuritegudest ja lausa 43% kõikidest toimepandud vägivallategudest.⁵ See tähendab, et peresisese väärkohtlemise probleem on Eestis aktuaalne, lähisuhtevägivalla ohvrid vajavad õigeaegset ja õiglast riigipoolset abi vägivallatsejale väärilise karistuse mõistmise näol, mis vastaks tema poolt toimepandud kuriteo raskusele.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, kas lähisuhtes toimepandud kuritegude eest mõistetavate karistuste veelgi karmistamine aitab koduseinte vahel toimepandavate vägivallaaktide

⁴ *Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020*. Eesti Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf, 25. oktoober 2018.

⁵ Ahven, A., Kruusmaa, K-C., Leps, A., jt. (2017). *Kuritegevus Eestis 2017*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf, 25. oktoober 2018.

vähenelele kaasa ning anda hinnang praegu kehtivale karistusmäärale, põhinedes kohtupraktika analüüsile.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks esitab töö autor järgmise uurimisküsimuse:

- Kas karistusseadustiku § 121 lg 2 p 2 kehtiv karistusmäär aitab saavutada oma eesmärgi ära hoida lähisuhtes vägivaldaktide toimepanemist või on Poola Vabariigis kehtiv säte regulatiivsem?

Uurimisküsimusele vastuse leidmiseks kasutab autor süstemaatilist ja teleoloogilist tõlgendamist ning võrdlevat analüüsi, mille käigus võrreldakse Eestis kehtiva lähisuhtevägivalda regulatsiooni Poolas kehtiva regulatsiooniga.

Käesolev bakalaureusetöö on kvalitatiivne ja empiiriline uuring, mis on üles ehitatud deduktiivselt ehk liikudes üldiselt üksikule ning koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis uurib autor lähisuhtevägivalda regulatsiooni Eestis enne 01.01.2015 ja Poolas enne 01.09.1998, samuti võrdleb nendes riikides praegu kehtivat lähisuhtevägivalda regulatsiooni.

Teises peatükis analüüsib autor Eesti ja Poola Vabariikide kohtupraktikat lähisuhtevägivalda osas, teeb järeldusi, kas Poola Vabariigi lähisuhtevägivalda reguleeriv karistusseadustiku säte võimaldab paremini jõuda uurimisküsimuse lahenduseni, seejärel toob autor välja ettepanekuid KarS § 121 lg 2 p 2 muudatusteks, mis autori arvates aitaksid muuta korduvate lähisuhtevägivalda juhtumite ennetamist tõhusamaks.

Antud lõputöös valis autor Eestiga võrdluseks just Poola Vabariigi, kuna esiteks kehtib viimases lähisuhtevägivalda reguleeriv norm peaaegu 50 aastat, selles normis on reguleeritud nii füüsiline kui ka vaimne vägivald ning on ettenähtud ka karmimad karistused.

Lähisuhtevägivalda kohta on viimaste aastate jooksul kirjutatud ja kaitstud mitmeid teisi bakalaureuse- ja magistritöid, millistes on kirjeldatud selle kuriteoliigi tekkimist ja kehtivat normi,

käesolev bakalaureusetöö on aga keskendunud uurimisküsimusele, kas oleks vajalik kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 normi karistusmäära karmistamine.

Kõnealuse bakalaureusetöö kirjutamisel on kasutatud lähisuhtevägivalda käsitlevat eesti- ja võõrkeelset erialast kirjandust, artikleid ja käsiraamatuid. Samuti on uuritud Eesti ja Poola Vabariikides kehtivaid seda kuriteoliiki käsitlevaid õigusnorme, lähisuhtevägivalda puudutavaid juhiseid ja dokumente.

1. LÄHISUHTEVÄGIVALLA OLEMUS

Vägivald on läbi aegade olnud lähisuhetes probleemiks, kuid sellest palju ei räägitud, kuna ohvrid tihti ei teadnud, kelle poole pöörduda, et leida oma probleemile lahendus. Nüüdseks, kui see probleem on riigi poolt esile tõstetud, pöörduvad inimesed aina rohkem politsei ja prokuratuuri poole tekkinud olukorra lahendamiseks.

Igäihe jaoks tähendab peresisene väärkohtlemine ja lähisuhtevägivald midagi sellist, mis puudutab ainult tema enda perekonda või suhet. Inimeste igapäevases mõistmises tähendab vägivallatsemise vigastuste või tervisekahjustuste tekitamist, millega kaasneb füüsiline valu. Praegusel ajal kehtiv KarS § 121 lg 1 aga sätestab kehalise väärkohtlemise mõistet kui teise inimese tervise kahjustamist ning valu tekitava kehalise väärkohtlemise toimepanemist,⁶ millest tuleneb, et kuriteokoosseisu täitmiseks ei pea vägivallale kindlasti järgnema nähtav vigastus.

Lähisuhtevägivald on ennekõike käitumismuster, mida saab kirjeldada kui võimu kuritarvitamist ja pideva kontrolli kasutamist pere- või paarisuhtes ühe inimese poolt teise suhtes. See võib avalduda erinevalt, nt emotsionaalse, füüsilise, majandusliku ja seksuaalse vägivalla kasutamises,⁷ kuid käesolevas peatükis käsitleb autor väärkohtlemist, mis seisneb just füüsilise vägivalla tarvitamises KarS § 121 lg 2 p 2 mõistes.

Antud peatükis uurib autor lähisuhtevägivalla olemust läbi Eesti ja Poola Vabariikide karistusseadustiku regulatsiooni võrdlemise, analüüsib millised väärkohtlemise viisid on nendes riikides karistatavad ning kui karmid karistused on selle eest ettenähtud.

⁶ Karistusseadustik RT I, 29.06.2018, 66.

⁷ Kull, T. L. (2009). *Lähisuhtevägivalla ohvrid meditsiinitöötajate vaateväljas*. Tartu Ülikooli Kliinikum. Kättesaadav: <https://www.kliinikum.ee/leht/tulevased-tohtrid/50-laehisuhtevaegivalla-ohvrid-meditiiniotoetajate-vaatevaeljas> , 25. oktoober 2018.

1.1. Lähisuhtevägivald Eestis enne 01.01.2015 ja Poolas enne 01.09.1998

Vägivald on alati olnud ühiskonna lahutamatuks osaks. 1970. aastatel juhtis naisliikumine tähelepanu lähisuhtevägivallale, kui olulisele probleemile ja õigussüsteemi puudustele abikaasade ründajate karistamises.⁸ See näitab, et juba sel ajal püüdsid naised kaitsta end väärkohtlemise eest. Autor arvab, et muuhulgas ka see aitas kaasa edaspidiste konventsioonide väljatöötamisele ning riikide poolt pere- ja lähisuhtes olevate naiste kaitsmiseks mõeldud seaduste loomisele.

Eestis kehtis kuni 2002. aasta septembrini Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kriminaalkoodeks (edaspidi ENSV KrK), kus § 113 sätestas, et rahatrahvi või aresti määrati kerge kehavigastuse tahtliku tekitamise, tahtliku löömise, peksmise või füüsilise valu põhjustanud muu vägivaldte eest. Eelpool nimetatud tegude eest olid ettenähtud leebemad karistused ehk arest tähtajaga kuni kolme kuuni, alaealise puhul kuni ühe kuuni või rahatrahv kuni üheksasaja päevamäärani.⁹ Autori arvamusel varasemal ajal riigipoolne suhtumine niinimetatud kergema astme vägivalda on olnud leebem kui praegu.

Peale Eesti Vabariigi iseseisvumist algas töö kriminaalõigusreformi läbiviimiseks ning uue karistusseadustiku väljatöötamiseks, mille põhjuseks oli uus euroopalik suund kriminaalõiguses ja kohtupraktika kaasamine Lääne-Euroopa karistusõiguslike põhimõtete elluviimisesse. Uue karistusseadustiku eeskujudeks olid võetud Prantsusmaa ja Saksamaa karistusõiguslikud Eesti vajadustele kohandatud näited.¹⁰ See näitab, et Eestis püüti loobuda varem kehtinud iganenud printsiipidest ning luua karistusõigusesse euroopalikumat lähenemist.

Alates 1. septembrist 2002 võeti kasutusele uus karistusseadustik, kus kergemat sorti väärkohtlemist reguleeris § 121 ehk karistatavaks oli teise inimese tervise kahjustamine, samuti löömine, pekmine või valu tekitanud muu kehaline väärkohtlemine ning karistused olid märksa karmimad, kas rahaline karistus või kuni kolmeaastane vangistus.¹¹ Käesoleva paragrahvi varasem sõnastus ei ole oluliselt

⁸ Dutton, D. G. (2006). *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: UBC Press.

⁹ Kriminaalkoodeks RT I 2001, 73, 452.

¹⁰ 119 SE I eelnõu seletuskiri. 1999.

¹¹ Karistusseadustik RT I 2002, 86, 504.

muutunud. Karistused läksid küll karmimaks, kuid perevägivald ei olnud ka selles redaktsioonis eraldi välja toodud.

Kuni uue kriminaalmenetluse seadustiku jõustumiseni 1. juulil 2004 menetleti muuhulgas ka peresise väärkohtlemise juhtumeid erasüüdistust käsitlevate sätete alusel. Selliste intsidentide menetlemine oli aga väga tihti häiritud sellepärast, et kannatanud võtsid sageli oma avaldusi tagasi ja uurimine tuli lõpetada.¹² Erasüüdistuse puhul oli nii menetluse alustamise kui ka avalduse tagasivõtmise võimalus ainult ohvril endal.¹³ Nüüdseks erasüüdistus ei kehti ja ohvri avaldust ei ole enam vaja, et koduseinte vahel toimunud vägivalda juhtumeid uurima hakata. Autori hinnangul aitab see omakorda riigil operatiivsemalt reageerida vägivaldlatsemisele perekonna liikmete vahel ja tõhusamalt kannatanuid kaitsta.

2002. aastal jõustunud KarS § 121 regulatsioon kehtis kuni 1. jaanuarini 2015. Antud säte formulatsioon ja sanktsioon olid peaaegu 13 aastat muutmata. Kõik need aastad enne karistusseadustiku muudatust oli peresiseselt toimepandud nõ kergemat liiki vägivald sageli kvalifitseeritav just selle paragrahvi järgi, mis sisaldas nelja objektiivset kuriteokoosseisu: tervise kahjustamist, löömist, peksmist ja valu põhjustavat muu kehalist väärkohtlemist. Siin on oluline märkida, et nende kõikide tegude puhul on kaitse all inimese tervis: tema nii kehaline kui ka vaimne heaolu,¹⁴ mis on väga oluline, kuna perevägivalda ohvri füüsilised vigastused ajaga paranevad, kuid vaimsed üleelamised kestavad kauem. Seega arvab autor, et ka moraalse või vaimse vägivalda tarvitaja peab saama karistada.

Kui võrrelda ENSV KrK § 113 ja KarS § 121, siis autori hinnangul võib uue regulatsiooni plussideks pidada laiemat tõlgendamist ning karistuste karmistamist. KarS § 121 tekstis on sõna kehavigastuse asemel kasutatud täpsem mõiste tervisekahjustus, mis väljendub inimorganismi

¹² Eesti Vabariigi neljas perioodiline aruanne "Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni" täitmisest, mis on esitatud vastavalt konventsiooni artiklile 18. Välisministeerium. Kättesaadav: http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/176/Neljas_aruanne_naiste_diskr.pdf, 25. oktoober 2018.

¹³ Siivelt, K. (2014). Erasüüdistus. Kas vajalik täiendus Eesti kriminaalmenetlusõigusele?. – *Juridica*, nr. 3. 198-208.

¹⁴ Sootak, J., Pikamäe, P. (2009). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

tavafunktsioneerimisest kõrvalekaldes mitte ainult keha anatoomilises kahjustamises.¹⁵ Autori arvamusel selline tõlgendamine on kannatanule positiivsema mõjuga, sest perevägivald ei väljendu alati vaid füüsilises väärkohtlemises.

Samuti oli KarS § 121 võetud välja sõna tahtlus, kuna subjektiivselt sellised kuriteod eeldavad teo toimepanija vähemalt kaudset tahtlust.¹⁶ Autori hinnangul peab olema nii tahtlik kui ka tahtmatu vägivald ning füüsilise valu tekitamine taunitav.

Poola Vabariigis on suhtumine lähisuhtevägivalda Eesti Vabariigi omast erinev ja karistused sellega seotud kuritegude eest märksa karmimad. Seda näitab ka 1968. aasta uue Poola karistusseadustiku (edaspidi *Kodeks Karny*) projekti põhjendus, et *Kodeks Karny* 25. peatükk puudutas pere, eestkoste ja noorsoo vastaseid kuritegusid ning kaitses perekonda, perekondlike, laste kasvatamise ja perekonna lahkuminekuga seotud suhteid.¹⁷ See näitab, et Poola Vabariigi jaoks on oluliseks kaitseobjektiks perekonnapüsimine.

Poolas oli lähisuhtes toime pandud väärkohtlemine kuriteona kvalifitseeritav eraldi paragrahvi järgi juba alates 1969. aastast. Sellel ajal olid lähisuhtevägivallaga seotud kuriteod käsitletavad *Kodeks Karny* § 184 lg 1 järgi ning karistatavaks oli oma pereliikme, muu vägivallatsejast sõltuvussuhtes oleva isiku, alaealise või abitu inimese füüsiline või moraalne väärkohtlemine. Selliste kuritegude eest oli ettenähtud vaid vabadusekaotus pikkusega 6 kuud kuni 5 aastat.¹⁸ Autor arvab, et antud paragrahv oli piisavalt regulatiivne, kuna selle paragrahvi sõnastusest nähtuvad nii karistatav tegevus kui ka see, et säte puudutas mitte ainult pereliikmeid, vaid ka muid isikuid, kes elasid vägivallatsejaga ühes elukohas.

¹⁵ 119 SE I eelnõu seletuskiri. 1999.

¹⁶ Sootak, J., Pikamäe, P. (2004). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 2., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

¹⁷ Kalinowski, J. (1985). Przesłanie zęczenia się (art. 184 k.k.) – przedmiot ochrony. – *Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny*, nr. 47. Poznań: Wydział Prawa i Administracji UAM, 149-164. Kättesaadav:

<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/17056/1/012%20JERZY%20KALINOWSKI.pdf>, 25. oktoober 2018.

¹⁸ *Kodeks Karny 19.04.1969/94*. Kättesaadav:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19690130094/U/D19690094Lj.pdf>, 25. oktoober 2018.

Kuni 01.09.1998 kehtinud Poola *Kodeks Karny* ei sätestanud eraldi karistust raskendavaid asjaolusid ehk eelpool mainitud norm reguleeris ka niinimetatud raskendavaid asjaolusid ehk väärkohtlemise toimepanemine sõltuvussuhtes oleva isiku, alaealise või abitu inimese suhtes.

Eestis kuni 2015. aastani rakendati üldiselt KarS § 121 järgi kvalifitseeritud perevägivalla juhtumite puhul KarS § 58 lg 4 ette nähtud raskendavat asjaolu ehk kuriteo toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus, majanduslikus või perekondlikus sõltuvuses.¹⁹ Sellest nähtub, et prokurörid ja kohtunikud püüdsid ilma perevägivalla kvalifitseeriva tunnusega kasutada süü raskendavaid asjaolusid ning määrata süüdlastele karmimaid karistusi.

Autori hinnangul ei olnud Eestis kasutatud KarS § 58 lg 4 sätestatud süü raskendav asjaolu perevägivalla kuritegude puhul ikkagi piisav, kuna karistumäär oli muutmata ning lähisuhtes toime pandud vägivald oli karistatav sama karmilt kui ka nõ tavaline võõraste inimeste vahel toimunud väärkohtlemine.

Kodeks Karny § 184 lg 2 nägi ette karistuse kui *Kodeks Karny* § 184 lg 1 sätestatud teo toimepanemise tagajärjeks on kannatanupoolne enesetapukatse või väärkohtlemine on pandud toime erilise julmusega, kus vangistuse pikkuseks võis määrata 1 kuni 10 aastat.²⁰ Autori arvates oli sellise punkti tõlgendus ühelt poolt keeruline, kuna võis olla raske tuvastada, kas just perevägivalla juhtum viis kannatanu enesetapukatseni või mitte. Teiselt poolt, kui see nii oli, siis karmim karistus on autori hinnangul õigustatud, sest igaühel on õigus elule.

Mis aga puudutab *Kodeks Karny* § 184 lg 2 teist osa ehk kuriteo toimepanemist erilise julmusega, siis oli selline käitumine samuti karistatav 1- kuni 10-aastase vangistusega.²¹ Autor arvab, et erilise julmuse kriteeriumi mõõtmine on raske, sest kõik inimesed hindavad julmust erinevalt. Tõeliselt vägivaldsed isikud tihti ei kontrolli oma käitumist ning võivad tekitada kannatanutele väga raskeid nii füüsilisi kui ka moraalseid üleelamisi ning sellistel juhtudel on karm karistus asjakohane.

¹⁹ Karistusseadustik RT I 2002, 86, 504.

²⁰ *Kodeks Karny 19.04.1969/94*. Kättesaadav:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19690130094/U/D19690094Lj.pdf> , 25. oktoober 2018.

²¹ *Ibid.*

Lähisuhtevägivalla puhul reguleeris Poola *Kodeks Karny* § 184 lg 2 ka pereliikme julma kohtlemist, Eestis aga olid sellised kuriteod kvalifitseeritavad KarS § 118 lg 1 järgi ning karistatavad nelja- kuni kahesteaastase vangistusega.²² Autori arvates oli Poola jaoks pereliikmete kaitsmine igasugu väärkohtlemise eest juba varem prioriteediks tõstetud, sest *Kodeks Karny* § 184 nägi ette karmimaid karistusi selliste tegude eest, mis Eesti karistusseadustikus ei ole ka peale muudatusi alates 01.01.2015 sisse viidud.

Kuni 01.01.2015 ei olnud väärkohtlemise puhul korduvus Eesti karistusseadustikus eraldi raskendava asjaoluna välja toodud ning sellel ajal rakendati Eestis lähisuhtevägivalla puhul varasemalt kehtinud KarS § 122 ehk järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise sätet. Antud paragrahv oli kasutatud korduvate vägivalla juhtumite puhul, kus järjepidevuse all mõisteti ühe ja sama isiku mitmekordset või pikaajalist füüsilist väärkohtlemist ning sellise paragrahvi järgi kvalifitseeritud kuriteod olid karistatavad kas rahalise karistusega või kuni viieaastase vangistusega.²³ Autori arvates oli karistusseadustiku vanas redaktsioonis piinamist käsitlev paragrahv tinglik just valu osas ning tähelepanu oli pööratud sellele, kuidas kannatanu suurt või järjepidevat valu tunneb ja tajub. Alates 01.01.2015 a. on KarS § 122 tunnistatud kehtetuks.

Poolas kohaldati korduvate kuritegude puhul *Kodeks Karny* § 60 lg 1, mis sätestas, et kui tahtliku kuriteo toimepanemise eest süüdimõistetud isik peale vähemalt kuue kuu pikkuse karistuse ärakandmist pani viie aasta jooksul toime samaliigilise tahtliku kuriteo, siis võis kohus määrata õigusrikkujale seaduses ettenähtud karistuse kuni pooleteistkordses määras. *Kodeks Karny* § 60 lg 2 kohaselt kui löikes 1 sätestatud tingimustel süüdimõistetud isik peale vähemalt aastase vangistuse ärakandmist pani viie aasta jooksul toime peale osalise või täieliku viimase karistuse ärakandmist uue tahtliku kuriteo, mis oli mh suunatud elu või tervise vastu või pandud toime vägivalla kasutamisega või selle kasutamise ähvardusega, määras kohus antud kuriteo eest ettenähtud karistuse kuni pooleteistkordses ülemmääras. Siiski vastavalt antud sätte lõike 3 lõike 1 ja 2 järgi määratud karistus ei võinud ületada kuriteo eest ettenähtud karistuse piirmäära.²⁴ Sellest nähtub, et

²² Karistusseadustik RT I 2002, 86, 504.

²³ Sootak, J., Pikamäe, P. (2004). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 2., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

²⁴ *Kodeks Karny 19.04.1969/94*. Kättesaadav:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19690130094/U/D19690094Lj.pdf>, 25. oktoober 2018.

Poola õigussüsteemi suhtumine korduvatesse kuritegudesse oli range ja autori hinnangul aitas see retsidiivsete juhtumite ennetamisele kaasa.

Ülal kirjutatust võib järeldada, et kuigi nii Poola kui ka Eesti olid praktiliselt sarnase riigikorra, arengutaseme ja sotsialistliku taustaga riigid, on nende suhtumine lähisuhtevägivalda olnud ikkagi erinev. Autori hinnangul avaldas Poola Vabariigi perevägivalda suhtumisele olulist mõju sealne katoliiklik usk, sellest ka tulenes karistus kannatanu enesetapukatse eest. Poola Vabariigis oli lähisuhtevägivalda sätestav varem kehtinud *Kodeks Karny* § 184 palju regulatiivsem, kui Eestis kehtinud KarS § 121 ning sanktsioonid selliste kuritegude eest oluliselt karmimad juba alates aastast 1969. Kui Eestis peresiseselt toimepandud väärkohtlemist kvalifitseeriti KarS § 121 järgi, mis käsitles ka võõraste inimeste vahel toimunud vägivalda ja nägi ette kas rahalise karistuse või kuni 3 aastat vangistust, siis Poolas *Kodeks Karny* § 184 sätestas karistusi mitte ainult abikaasa vaid ka muude lähisuhetes olevate isikute väärkohtlemise eest ja karistused olid mitu korda karmimad nii raskendavate asjaolude kui ka korduvate juhtumite puhul. Maksimaalseks karistuseks oli kuni 10 aastat vangistust. Eestis kuni 2015. aastani maksimaalne lähisuhtevägivalda eest mõistetav karistus selliste kuritegude puhul rakendatud KarS § 122 järgi oli kuni 5 aastat vangistust.

1.2. Lähisuhtevägivalda kehtiv õiguslik regulatsioon Eestis ja Poolas

2. detsembril 2014 allkirjastas Eesti Vabariik Istanbuli konventsiooni, võttes endale muuhulgas kohustuseks kriminaliseerida praeguste või endiste pereliikmete või partnerite suhtes kasutatavat vägivalda.²⁵ 1. jaanuaril 2015 jõustus uus karistusseadustiku redaktsioon, mis sisaldas ka lähisuhtevägivalda kuritegudega seotud muudatusi: põhiline erinevus varem kehtinud KarS § 121 on selles, et on sisse toodud lõige 2 ja 3, mille sõnastus on konkreetsem ehk rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus on ettenähtud pikaajalise tervisekahjustuse tekitamise, teo toimepanemise lähi- või sõltuvussuhtes ning teo korduvuse eest.²⁶ See näitab, et sellega on Eesti Vabariik täitnud

²⁵ *Naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon*. Council of Europe. Kättesaadav: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462531>, 25. oktoober 2018.

²⁶ Karistusseadustik RT I, 29.06.2018, 66.

Istanbuli konventsiooni nõuet, kuid autori hinnangul ei taga see ikkagi kannatanutele piisavat kaitset.

Karistusseadustikku muudatuste sisseviimise eesmärgiks oli viia karistusseadustiku regulatsioon kooskõlla 2. detsembril 2014 allkirjastatud Istanbuli konventsiooniga, mis sätestab naistevastase- ja koduvägivalla ennetamise ning sellega võitlemise. Vastavalt karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirjale olid enne 01.01.2015 kehtinud KarS § 121 redaktsiooni järgi mistahes vägivallateod karistatavad, selle raskusastet arvestamata, mis oli seadusandja silmis ülekriminaliseerimine, kuna kuni kolmeaastane vangistus oli ettenähtud isegi nõ kergemate rikkumiste eest nagu näpistamine, tutistamine, kõrvakiilu andmine jms.²⁷ Autori arvates on uues karistusseadustiku redaktsioonis teo raskusaste küll eristatav ning KarS § 121 lg 1 näeb ette maksimaalselt kuni 3-aastase vangistuse ka kergema liigi kehalise väärkohtlemise eest, kuna antud säte sõnastuses kasutatakse väljendeid tervise kahjustamine ja kehaline väärkohtlemine, mille intensiivsust ja raskust võib hinnata erinevalt.

Alates 01.01.2015 käsitleb KarS § 121 lg 1 võõraste inimeste vahelisi vägivallajuhtumeid ning selle sõnastus on muutunud just selles osas, et muu kehaline väärkohtlemine on asendunud lihtsalt kehalise väärkohtlemisega,²⁸ mis käesoleva töö autori hinnangul muudab kannatanute olukorda paremaks, kuna selle mõiste alla saab koondada kõik vägivalla teod, olenemata selle liigist.

Mis puudutab lähisuhtevägivalda uues karistusseadustiku redaktsioonis, siis selline vägivalla liik on kvalifitseeritav KarS § 121 lg 2 p 2 järgi ning selliste kuritegude eest on ette nähtud kas rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus.²⁹ Ühelt poolt on selline muudatus toonud kannatanutele paremat õiguslikku kaitset, sest vägivallatseja saab varasema ajaga võrreldes karmima karistuse, kuid teiselt poolt ei ole see piisav ohvri julma kohtlemise eest. Lähisuhtevägivalla puhul on sageli tegemist väärkohtlemisega mis väljendub mitte ainult nn kergema liigi vägivallategudes, kuid võib

²⁷ Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. 2013. Kättesaadav: http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_ja_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf, 25. oktoober 2018.

²⁸ Karistusseadustik RT I, 29.06.2018, 66.

²⁹ *Ibid.*

arenda julgaks kohtlemiseks, siis autori arvates ei ole selline karistusemäär peresisese väärkohtlemise kannatanute kaitsmiseks piisavalt range.

KarS § 121 lg 2 p 2 sõnastus on piisavalt regulatiivne, hõlmates õigushüvena nagu ka varasemates redaktsioonides kannatanute tervist ehk füüsilist ja vaimset heaolu,³⁰ kuid samas julma kohtlemise puhul ei loo see ohvritele piisavat turvalisuse ja õigluse tunnet. Kuigi praegusel hetkel on Eesti Vabariigi kriminaalpoliitika keskendunud kuritegude ennetamisele, korduvate juhtumite puhul karmimale suhtumisele ja karistamisele, siis kahjuks perversivõimuga ohvrite arv sellest ei lange.³¹ Autori hinnangul näitab see, et praegu rakendatav karistusemäär ei ole avaldanud oma mõju.

KarS § 121 lg 2 p 2 objektiivne koosseis seisneb kahest alternatiivsest süüteost ehk tervise kahjustamisest ja valu tekitanud kehalisest väärkohtlemisest. Subjektiivselt poolt eeldab antud kuriteo mõlema teo toimepanemine vähemalt kaudset tahtlust,³² mis tähendab, et teotoimepanija peab saama aru, et nii väärkohtlemine kui ka tervisekahjustuste tekitamine võivad kaasa tuua nii füüsilist valu kui ka pöördumatuid kehalisi või psüühilisi häireid.

Uus Poola karistusseadustik ehk *Kodeks Karny* jõustus 1. septembril 1998. Uue karistusseadustiku põhiliseks eesmärgiks oli kriminaalõiguse ratsionaliseerimine seda karistuse alam- ja ülemmäära vähendamise läbi, kuna projekti autorite arvates kriminaalõiguses peab olema eelkõige kuritegude toimepanemise ennetamise vahendiks.³³ Käesoleva töö autor on nõus Tomasz Lipski väitega, kuid on arvamusel, et karistus ei tohiks muutuda liiga leebeks. Vägivallatseja karistamine peab ennekõike ennetama uute kuritegude toimepanemist, kuna see annab positiivseid tulemusi vaid siis, kui see on ratsionaalne, vastab toimepandud teo raskusele, on selge ning põhineb seadusel ja võrdsusel

³⁰ Sootak, J., Pikamäe, P. (2015). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

³¹ Ahven, A., Kruusmaa, K-C., Leps, A., jt. (2017). *Kuritegevus Eestis 2017*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf, 25. oktoober 2018.

³² Sootak, J., Pikamäe, P. (2015). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

³³ Lipski, T. (1998). Polityka karna w założeniach nowego kodeksu karnego. – *Roczniki Nauk Prawnych*, nr 8. Lublin: Towarzystwo naukowe Katolicki Uniwersytet Lubelski, 117-127. Kättesaadav: <http://czasopisma.tnkul.pl/index.php/rnp/article/view/1894/2009>, 25. oktoober 2018.

printsiiibil.³⁴ See tähendab, et määratud karistus peab olema piisavalt range, et ennetada korduvate tegude toimepanemist.

Poola Vabariigi uues karistusseadustikus on lähisuhtevägivald reguleeritud *Kodeks Karny* § 207 järgi, mille kaitse all on eelkõige perekond ja selle õige funktsioneerimine, samuti inimese elu, kehaline puutumatus ja vabadus vägivaldast.³⁵ See näitab, et Poola Vabariik kaitseb mitte ainult isikute tervist, füüsilist ja vaimset heaolu, vaid lisaks nendele hüvedele ka normaalset perekonna kui ühiskonna ühiku püsimist ja funktsioneerimist.

Alates 1998. aastast on *Kodeks Karny* § 207 jagatud neljaks lõikeks, kus lg 1 järgi lähedase isiku või vägivaldsejaga mööduvas või püsivas sõltuvussuhtes oleva isiku kallal füüsilise või vaimse vägivalla tarvitamine on karistatav vangistusega alates kolmest kuust kuni viie aastani.³⁶ *Kodeks Karny* § 207 lg 1 sõnastus on muutunud, kuid antud säte sisu on jäänud samaks. Aastate möödumisel on selliste kuritegude eest mõistetava karistuse alammäär muutunud kolme kuu võrra leebemaks ning ülemmäär ei ole muudetud, mis autori hinnangul näitab, et kergema liigi väärkohtlemise puhul kuni viieaastane vangistus on piisavaks karistuseks.

Võrreldes Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 on Poola *Kodeks Karny* § 207 lg 1 regulatiivsem, kuna ei pea karistatavaks ainult tervisekahjustuste või valu tekitamist, vaid annab nii kahtlustatavatele kui ka kannatanutele mõista, et väärkohtlemisega kaasnevad ka moraalsed üleelamised, mis samuti põhjustavad kahju.

Kuivõrd ka uues Poola karistusseadustikus ei ole kuriteo raskendavaid asjaolusid välja toodud, siis *Kodeks Karny* § 207 lg 1a peab karistatavaks abitu isiku, kes on abitu tema vanuse, vaimse või füüsilise seisundi tõttu, füüsilist või moraalset väärkohtlemist ning karistuseks on ette nähtud kuus kuud kuni kaheksa aastat vangistust.³⁷ See lõige on võrreldes varem kehtinud sõnastusega regulatiivsem ja karistuse mõistes karmim, kuna puudutab igas vanuses ja erineva põhjuse pärast

³⁴ Kimmel, K. (2000). Edukas võitlus kuritegevusega eeldab ajakohast ja sihipärast riiklikku kriminaalpoliitikat. – *Juridica*, nr. 4. 258-266.

³⁵ Daniluk, P., Gardocka, T., jt. (2017). *Kodeks Karny komentarz*. 3., väljaanne. /Toim. R. A. Stefański. Varssavi: C.H.Beck.

³⁶ *Kodeks Karny 06.06.1997/553*. (2018). 50., väljaanne. Varssavi: C.H.Beck.

³⁷ *Ibid.*

abitute isikute kaitset. Samuti võivad taolised kuriteod soodustada nõ uute kurjategijate või lähisuhtevägivalla ohvrite sirgumist ehk sellise vanemapoolse käitumise või kannatuste tunnistajaks olnud laste käitumismustri kujundamist tulevikus. Kuivõrd abitel isikutel on raskem nende vastu suunatud tegudest aru saada või selle eest ennast kaitsta, siis on autori arvates karmim karistusmäär selliste kuritegude puhul igati põhjendatud.

Kodeks Karny § 207 lg 2 sätestab lähisuhtevägivalla puhul nagu ka eelmises redaktsioonis, et kui lõikes 1 või 1a sätestatud teod on toime pandud erilise julmusega, siis on see karistatav 1 kuni 10-aastase vangistusega.³⁸ Selle kuriteoliigi eest mõistetava karistuse määr ei ole varasemaga võrreldes muutunud, kuid muutunud on vaid see, et uues redaktsioonis on see toodud eraldi lõike alla. Autori arvates karistusmäär ei muudetud, sest selle alam- ja ülemmäära vahe on piisav, et määrata vägivallatsejale tema toime pandud kuriteo eest õiglane karistus.

Lähisuhtes toimepandud väärkohtlemine on väga delikaatne teema, millest paljud ei taha rääkida, kuid kui sellele õigel ajal mitte reageerida, võib selline tegevus viia omakorda raskemate tagajärgedeni ehk raskema astme süütegudeni nagu raske tervisekahjustuste tekitamine või isegi kannatanu poolt enesetapu sooritamise katse. Seetõttu on autor jätkuvalt seisukohal, et Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 karistusmäär ei ole piisavalt range.

Sageli lähisuhtevägivalla juhtumid korduvad, sellistel juhtudel karistatakse Eestis vägivallatsejat KarS § 121 lg 2 p 2, 3 järgi, kuid karistuseks on ette nähtud sama määr mis ka KarS § 121 lg 2 p 2 puhul ehk kas rahaline karistus või kuni 5 aastat vangistust. Poolas on suhtumine retsidiivsetesse kuritegudesse rangem. *Kodeks Karny* § 64 reguleerib kuritegude toimepanemisele naasmist. Võrreldes varasemaga ei ole *Kodeks Karny* § 64 lg 1 sõnastus muutunud, kuid on veidi muutunud *Kodeks Karny* § 64 lg 2, kus on varem nimetatud kuritegudele lisatud ka röövimine ning karistuse määramisel lähtub kohus antud kuriteo eest ettenähtud sanktsiooni alammäärast, kuid samas võib mõista karistuse kuni pooleteistkordses ülemmääras.³⁹ Millest nähtub, et korduvate tegude puhul on Poolas karistus kuni poole võrra eelmisest karistusest suurem, mis on autori arvates kasulik tulevaste lähisuhtevägivalla juhtumite ennetamisel.

³⁸ *Kodeks Karny* 06.06.1997/553. (2018). 50., väljaanne. Varssavi: C.H.Beck.

³⁹ *Ibid.*

Iga inimese kõige kallim vara on tema elu, mis peab olema puutumatu. Nagu ka varasem Poola karistusseadustik, näeb *Kodeks Karny* § 207 lg 3 ette 2- kuni 12-aastase vangistuse, kui sama paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud tegude tagajärjeks on kannatanu enesetapukatse.⁴⁰ Varasemalt kehtinud regulatsiooniga võrreldes, on selle kuriteo eest mõistetava karistuse nii alam- kui ka ülemmäär muutunud karmimaks. Millest võib järeldada, et lähisuhtevägivald on olnud ja on jätkuvalt väga oluline teema Poola Vabariigi jaoks, millega võitlemiseks, vaatamata niigi varasemalt kehtinud karmidele karistustele, on karistusemäärad muudetud veelgi karmimaks.

Ehkki võib öelda, et Poola *Kodeks Karny* § 207 ei ole suuresti muutunud, võrreldes varem kehtinud *Kodeks Karny* § 184, siis on ikkagi olulisemate kaitse all olevate hüvede ehk alaealiste ja abitude isikute ja elu puhul karistuse ülemmäärad läinud karmimaks, mida ei saa kahjuks öelda Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 kohta, sest suuremas plaanis ei ole kannatanute jaoks midagi muutunud. Kui varem julmema kohtlemise puhul oli kasutatud varem kehtinud KarS § 122 mille karistused olid ka karmimad, siis praegu võib öelda, et KarS § 121 lg 2 p 2 puhul kuni 5-aastase vangistusega on karistatav nii kergemate kui ka raskemate tervisekahjustuste tekitamine.

Õigussüsteem peab olema piisavalt regulatiivne, et teha vahet tugeva rusikalöögi ja kergema riivava kõrvakiilu vahel.⁴¹ Autor nõustub Paavo Randma väitega, kuna Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 järgi tegeletakse juba saabunud tagajärgedega, selliste juhtumite puhul peab aga karistamise põhieesmärgiks olema toimuva väärkohtlemise üle kontrolli saavutamine, selle tsükli lõpetamine ja süüdlase karistamine, isegi siis, kui kannatanu ise seda ei soovi.⁴² See tähendab, et lähisuhtevägivalda puhul on väga tähtis eristada, kas väärkohtlemine on olnud kerge või raske ja vastavalt sellele määrata karistus. Alates 2015. aastast kehtib Eestis lähisuhtevägivalda käsitlev säte, mis näeb ette kuni 5 aastat vangistust, samal ajal Poolas on selliste kuritegude eest ettenähtud karistused läinud karmimaks nii abitus seisundis oleva isiku kallal vägivallatsemise kui ka ohvri enesetapu katseni viimise eest, kus esimese puhul on karistuseks kuni 8 aastat ja teise puhul kuni 12 aastat vangistust. Muutumata on jäänud julmema väärkohtlemise karistusemäär, mis on nagu ka

⁴⁰ *Kodeks Karny* 06.06.1997/553. (2018). 50., väljaanne. Varssavi: C.H.Beck.

⁴¹ Randma, P. (2015). Kehaline väärkohtlemine karistusseadustiku uues redaktsioonis. – *Juridica*, nr. 3. 210-218.

⁴² Pettai, I., Narits, R., Kaugia, S. (2015). Pervägivalda juriidilise regulatsiooni hetkeseis ja perspektiiv Eesti õiguspraktikute küsitluse põhjal. – *Juridica*, nr. 9. 645-658.

varem 1 kuni 10 aastat vangistust. Kergeliigilise vägivalda puhul on aga karistuse alammäära retsidiivsete juhtumite ennetamise eesmärgil kolme kuu võrra vähendatud.

2. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS LÄHISUHTEVÄGIVALLA OSAS NING AUTORI JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajal on perevägivald olnud karistatav peaaegu 27 aastat ja Poola Vabariigis karistatakse selliste kuritegude toimepanijaid ligi 50 aastat. Lähisuhtes toimepandud väärkohtlemist on raske avastada ja karistada, kuna sageli puuduvad sellel tunnistajad, kannatanutel on tugev emotsionaalne ja majanduslik side oma partneriga, nad väga tihti keelduvad nende karistamises osalemisest⁴³ ning ei soovi menetluse jätkamist.

Need lähisuhtevägivalla ohvrid, kes aga teatavad sellistest tegudest politseisse, soovivad tulevastest väärkohtlemise juhtumisest pääseda.⁴⁴ Iga kannatanu jaoks on väga oluline tema nii kehaline kui ka vaimne turvalisus, et ta saaks minna oma normaalse eluga edasi. Seega on antud lõputöö autor seisukohal, et karistus peab olema vääriline, õiglane ning vastama toimepandud väärkohtlemisele.

Autori hinnangul praegu Eesti Vabariigis kehtiv KarS § 121 lg 2 p 2 lähisuhtevägivalda puudutav säte ei taga piisavat karistust tõeliselt agressiivsetele vägivallatsejatele. Perekonnasiseselt toimepandud väärkohtlemise juhtumid on laiema ja pikemaajalise mõjuga, seega autori arvates KarS § 121 lg 2 p 2 järgi ettenähtud kuni viieaastane vangistus ei ole piisav, et hõlmata kõiki võimalike vägivalla liike ja tasemeid ning ennetada korduvate kuritegude toimepanemist.

Antud peatükis analüüsib autor Eesti ja Poola Vabariikide kohtupraktikat lähisuhtevägivalla osas aastatel 2013-2017 ning annab hinnangu nii määratavatele karistustele kui ka väärkohtlemise raskusastmele. Samuti teeb autor ülal kirjutatust järeldusi ja oma ettepanekuid võimalike muudatuste kohta KarS § 121 lg 2 p 2 osas, mis võiksid autori arvates aidata lähisuhtes vägivalla all kannatavate ohvrite kaitsmisele kaasa.

⁴³ Danis F. S., Bhandari S. (2010). Understanding domestic violence. – *Domestic violence. Intersectionality and Culturally Competent Practice*. (Toim.) L. L., Lockhart, F.S., Danis. New York: Columbia University Press, 29-66.

⁴⁴ Adler, F., Mueller, G.O.W., Laufer, W.S. (1991). *Criminology*. New York: McGraw-Hill, Inc.

2.1. Eesti ja Poola Vabariikide kohtupraktika analüüs lähisuhtevägivalla osas aastatel 2013-2018

Peresisene väärkohtlemine on Eesti Vabariigis karistatav üsna pikka aega. Viimasel ajal ei pelga kannatanud enam nii palju politsei poole pöördumist, sest nende peamiseks huviks kriminaalmenetluses on tekitatud nii moraalse kui ka varalise kahju heastamine, samuti vägivallatseja teo riigipoolne tauning.⁴⁵ Autori arvates muuhulgas ka selle ajendil viidi 2015. aastal KarS § 121 sisse perevägivalda puudutav säte, mille eesmärgiks on rangem reageerimine sellele kuriteoliigile.⁴⁶ Autor arvab, et selline riigipoolne suhtumine lähisuhtevägivalda on õige, kuid karistumäära karmistamine aitaks veelgi tõhusamalt ohvreid kaitsta ja korduvaid juhtumeid ennetada.

Poolas on võrreldes Eestiga lähisuhtes toime pandud väärkohtlemine olnud karistatav enam kui 20 aastat. Alates 2002. aastast on Poola Vabariigi Justiitsministeerium pidanud ka statistikat sh ka selle kuriteoliigi eest täiskasvanute süüdimõistetute isikute kohta, millede arv on alates 2007. aastast hakanud langema. Viimased viis aastat on see arv püsinud umbes 11 000 inimese juures.⁴⁷ Samuti on Poola Justiitsministeeriumil olemas info nende kuritegude eest määratud keskmiste karistuste kohta.

2016. aastal mõisteti Poolas *Kodeks Karny* § 207 alusel lähisuhtevägivallaga seotud kuritegude toimepanemise eest süüdi kokku 10883 isikut,⁴⁸ mis selle aasta sh muude kuritegude eest süüdimõistetute üldarvust teeb 4,19%. Autori arvates on see võrdlemisi väike arv sellise suure rahvaarvuga riigi kohta. Eestis kahjuks puudub statistika KarS § 121 lg 2 p 2 ja KarS § 121 lg 2 p 2, 3 järgi süüdimõistetute ja nende määratud karistuste kohta.

Poolas on suurem osa isikuid mõistetud süüdi kergemate väärkohtlemise juhtumite eest (nt sõimamine, juustest tirimine, kõrvakiilu andmine, kriimustamine jms) ning vastavalt Tabelis 1

⁴⁵ Ploom, T., Kärner, M. (2015). Kannatanu huvide realiseerimine kriminaalmenetluses. – *Juridica*, nr. 7. 508-520.

⁴⁶ Sootak, J. (2014). Süüteod elu ja tervise vastu. – *Juridica*, nr. 8. 603-610.

⁴⁷ Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. augusti 2018. a e-kiri.

⁴⁸ *Statistical yearbook of the Republic of Poland*. Kättesaadav: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/roczniki-statystyczne-gus/download.3505.0.html>, 25. oktoober 2018.

toodud andmetele oli selliste tegude eest karistuste keskmine määr 2013-2016 aastatel alates 9,4 kuni 14,4 kuud reaalselt vangistust ning alates 8,7 kuni 11,1 kuud tingimuslikku vangistust, kusjuures abikaasa suhtes toimepandud väärkohtlemine oli karistatud rangemalt. Suurem osa karistusi oli kantud tingimisi, kuid 2016. aastal reaalselt vangistust kandnud isikute arv on võrreldes eelmiste aastatega tõusnud umbes ¼ võrra.⁴⁹ Autori arvates näitab see, et Poola jaoks on olulised normaalselt toimivad peresuhted ja sellepärast suhtutakse pereringis toimepandud kuritegudesse väga rangelt, mis aitab omakorda korduvate tegude vähenemisele kaasa.

Eesti Justiitsministeeriumi järelepärimise vastuse kohaselt olid ajaperioodil detsember 2017 – märts 2018 Pärnu linnas mõistetud karistused vahemikus kolm 3 kuud kuni 3 aastat 6 kuud.⁵⁰ Kahjuks selliste andmete järgi ei saa järeldada millise väärkohtlemise raskusega oli tegemist ning kas karistus oli piisav.

02.02.2018 a. Poola Legionowo rajooni kohus tegi kohtuotsuse, milles süüdistati K.K. ajavahemikul 27.01-27.05.2017 alkoholijooobes oma naise ja poegade vaimses ja füüsilises väärkohtlemises ehk skandaalitsemisses, vulgaarsete sõnade kasutamises, alandamises, tapmisega, auto ja korteri süütamisega ähvardamises, öörahu rikkumises, tabureti ja muude esemetega löömisel, lükkamises ning kätega õlgadest ja peast haaramises. Selliste tegude eest määras kohus süüdistatavale 10 kuud vangistust, mida ei pöörata tingimuslikult täitmisele 3-aastase katseaja jooksul, mille vältel ei tohi K.K. tarvitada alkoholi ja peab alluma kohtukuraatori järelevalvele.⁵¹ Autori hinnangul on see põhjendatud ning piisavalt õiglane ja karm karistus, arvestades asjaolu, et nii füüsilise kui ka vaimse vägivalga kasutamine ei kestnud pikemat aega ning samuti olid kannatanuteks lapsed.

Poola Legionowo rajooni kohtu arvamusel tähendab väärkohtlemine süstemaatilist käitumise kordumist, mis rikub erinevaid hüvesid nt keha puutumatus ja enda väarikust⁵² ehk lähisuhtevägivald ei ole ühekordne tegu, vaid moodustab tsükli, mille menetlemisele tuleb läheneda rangemalt.

⁴⁹ Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. augusti 2018. a e-kiri.

⁵⁰ Kaire Tamm, Eesti justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika analüüsitalituse nõuniku 12. oktoobri 2018. a e-kiri.

⁵¹ Kohtuotsus, 02.02.2018, II K 573/17, Legionowo.

⁵² *Ibid.*

Kuivõrd Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 karistuse maksimaalne määr on kuni viis aastat vangistust ka raskemate juhtumite puhul, siis kohtu poolt määratavad karistused on ka võrreldes Poolaga väiksemad. 08.11.2017 a. Eesti Viru Maakohus mõistis D.M. süüdi alkoholijoobes oma elukaaslase ühe korra rusikaga silma piirkonda löömisel, juustest haaramises ja mööda põrandat sikutamises, kannatanu külje peale istumises ja kägistamises ning määras süüdistatavale karistuseks 4 kuud vangistust.⁵³ Autor on seisukohal, et sellise teo eest on see väga leebe karistus, kuna silma piirkond on väga tundlik ja selle kahjustamine toob kannatanule kaasa elukvaliteedi halvenemise.

Rusikaga löömist peetakse Poolas erilise julmusega toimepandud väärkohtlemiseks lähisuhtes ja kvalifitseeritakse *Kodeks Karny* § 207 lg 2 järgi, mille puhul on ettenähtud ka karmimad karistused. 2013-2016 aastatel oli selliste tegude puhul keskmine karistuste määr alates 14,8 kuni 21,6 kuud tingimisi vangistust ja alates 27,6 kuni 40,9 kuud reaalset vangistust, abikaasa suhtes toimepandud kuritegude puhul oli nendel aastatel määratud vaid reaalne vangistus, mille keskmine määr oli oluliselt suurem ning moodustas 42 kuni 84 kuud.⁵⁴ Autori arvates on selline lähenemine õige, kuna vahel võib piisata ka ühest rusika või esemega löömisest, et tekitada väga raskeid tagajärgi.

04.02.2014 Poola Mińsk Mazowiecki rajooni kohus tunnistas A.W. süüdi oma elukaaslase ja tema ema suhtes vaimse ja füüsilise vägivalla kasutamises, mis seisnes aastatel 2007-2012 alandamises (mh ajas kodust välja, sundis käima metsas paljalt ringi, jooksmas auto järgi), kägistamises, käte ja erinevate esemetega vastu pead ja nägu löömisel, vastu jalgu ja reite togimises, koni kustutamises vastu vasakut põske, ninaluu, vasaku käe õlaluu ja muude luude murdmises, millele paranemine kestis üle 7 päeva. Samuti tursete, verevalumite, umbes 10 cm suuruse nahahaava tekitamises. Ühe korra lükkas kannatanut, mille tagajärjel too valas ennast kuuma veega üle ja põletas käe. Kohus määras süüdistatavale *Kodeks Karny* § 207 lg 2 järgi 8 aastat ja liitkaristusena 10 aastat vangistust ning 15 aastat lähenemiskeeldu peale vangistuse ärakandmist.⁵⁵ Eestis selline mitu aastat kestnud tegevus oleks kvalifitseeritud KarS § 121 lg 2 p 2, 3 järgi ja maksimaalseks karistuseks oleks kuni 5 aastat vangistust ning maksimaalseks lähenemiskeeldu tähtjaks KrMS §310¹ järgi oleks prokuratuuri

⁵³ VMKo 1-17-10463.

⁵⁴ Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. augusti 2018. a e-kiri.

⁵⁵ Kohtuotsus, 04.02.2014, II K 818/13, Mińsk Mazowiecki.

taotlusel kuni kolm aastat.⁵⁶ Autori hinnangul sellises pidevas hirmus ja alandamises elanud kannatanute huvide kaitseks 8 aastat vangistust on piisavalt õiglane karistus, kuna viimased ei pruugi sellistest üleelamistest lõplikult toibuda, selleks kulub palju aega.

Vägivallatsejad tihti arvavad, et nende kaaslased vastutavad nendepoolse vägivalda põhjustamise eest,⁵⁷ kuid autor on seisukohal, et nad ei oska lahendada tekkinud konflikte muul moel. Seega on väga oluline, et karistuse määr oleks võimalikult ulatuslik, et karistuse määramisel saaks võtta arvesse kõik kuriteo toimepanemise aspektid.

05.01.2016 Eesti Harju Maakohus langetas süüdimõistva kohtuotsuse, milles varem selliste kuritegude eest karistamata F.N. süüdistati neljas oma elukaaslase vastu suunatud kehalise väärkohtlemise episoodis, kus süüdistatav lõi kannatanut käega näopiirkonda, tiris juukseidpidi metsa ja lõi 4 korda jalgadega vastu jalgu ja keha, tekitades viimasele füüsilist valu, marrastusi selja piirkonnas, parema põlveliigese piirkonnas. Samuti F.N. lõi ohvrit ühe korra rusikaga vastu pead, kägistas teda ning lõi 3 korda jalaga vastu kätt, mis tõi kaasa füüsilist valu ja verevalumeid kaela piirkonnas. Viimases episoodis lõi süüdistatav kannatanut ühe korra käega vastu pead, seejärel ligi 10 korda käega vastu jalgu, nägu ja keha ning jalgadega vastu keha, tekitades ohvrile füüsilist valu ja tervisekahjustustena verevalumid vasakul õlavarrel, vasaku reie piirkonnas, mõlemal jalal. Selliste tegude eest määras kohus süüdistatavale karistuseks 2 aastat ja 6 kuud tingimisi vangistust 3-aastase katseajaga.⁵⁸ Ühelt poolt kõik kuriteoepisoodid olid pandud toime lühikese ajaperioodi jooksul, kuid väga raskeid tagajärgi KarS § 118 mõistes ei olnud põhjustatud, seega karistuse keskmine määr selliste tegude puhul on autori hinnangul küllaltki karm karistus, kui ülemmäär on 5 aastat.

Võrdluseks võib tuua näiteks Harju Maakohtu 08.08.2018 otsuse, millega varem kriminaalkorras karistamata I.K. mõisteti süüdi ühes kuriteoepisoodis, milles alkoholijoobes süüdistatav lõi oma elukaaslast vähemalt ühe korra õllekannuga vastu pead ja tekitas viimasele füüsilist valu ning kehavigastuse 4 cm pikkuse rebimishaava otsmiku piirkonnas. Karistuseks määrati 10 kuud

⁵⁶ Kriminaalmenetluse seadustik RT I, 31.05.2018, 22.

⁵⁷ Jones, S. (2006). *Criminology*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.

⁵⁸ HMKo 1-15-10020.

tingimisi vangistust 1 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.⁵⁹ Sellise eseme löömiseks kasutamine on autori arvates ohtlikum, kuna see võib koheselt tekitada sügava haava ja killud võivad kahjustada ka muid peaosid. Võrreldes eelmise kohtuotsusega on see karistus leebem kui ülal mainitud ning autori hinnangul ei ole proportsionaalne.

Lähisuhtevägivald piirdub väga harva ühe sündmusega, paljudel juhtudel see moodustab nn nõiaringi, millest on kannatanutel väga raske välja pääseda. Paljud vägivallatsejad ei näe end kurjategijatena, samuti ei seosta ennast nendega⁶⁰ ja õigustavad oma käitumist partneripoolse provokatsiooniga, mis võib põhjustada uusi väärkohtlemise juhtumeid. Seega peab esialgne karistusõiguslik reageerimine vastama proportsionaalselt toimepandud vägivalla raskusele ja retsidiivsete juhtumite puhul olema rangem, mis on kannatanute kaitsmise seisukohalt väga oluline.

Eesti karistusseadustiku eriosas loetakse paljude kuritegude puhul korduvust raskema koosseisu tunnuseks,⁶¹ see käib ka lähisuhtes toimepandud väärkohtlemise kohta, kuid karistuse määr on sama, mis ka esmakordsete juhtumite puhul. Eripreventsioonina kehtib Eestis kirjutamata põhimõte, et iga järgmine karistus peab olema rangem kui eelmine, et selliselt ennetada uute kuritegude toimepanemist,⁶² kuid kui palju karmim, ei ole kuskil reguleeritud. Poolas on aga retsidiivsuse puhul kasutuses eraldi säte *Kodeks Karny*'s, kus sama kuriteo eest võib määrata karistuse kuni pooleteistkordses ülemmääras.

Poolas lähisuhtevägivalla korduvate juhtumite eest süüdimõistetud isikute arv on aastatel 2013-2016 püsinud alla 10%.⁶³ Autori arvates kinnitab see tema väidet, et karmimad sanktsioonimäärad aitavad ennetada retsidiivsuse juhtumeid.

14.01.2015 Katowice linna rajooni kohus tunnistas R.M. süüdi aastatel 2009-2014 oma naise ja tütre suhtes füüsilise ja vaimse vägivalla tarvitamises, mis väljendus alkoholijoobes tüli norimises,

⁵⁹ HMKo 1-18-6285.

⁶⁰ Hagan, F. E. (2013). *Introduction to criminology: theories, methods, and criminal behavior*. 8th ed. Los Angeles: SAGE publications, Inc.

⁶¹ Kivi, L., Sootak, J. (2001). Karistuse kohaldamise alused karistusseadustikus. – *Juridica*, nr. 7. 475-487.

⁶² Kiris, R., Pikamäe, P., Sootak, J. (2017). *Sanktsiooniõigus*. 2., täidetud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

⁶³ Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. septembri 2018. a e-kiri.

vulgaarsete sõnade kasutamises, küünistamises, lükkamises, tapmisega ähvardamises, alandamises ja erinevate esemete ning seadmete kahjustamises. 2010. aastal R.M. oli varem juba sellise kuriteo eest 1 aastase vangistusega karistatud, millest 7 kuud ja 11 päeva on ta kandnud reaalselt ära, ja pani toime uued korduvad vägivallateod. Uue kohtuotsuse alusel määras kohus süüdistatavale 1 aasta ja 8 kuud vangistust.⁶⁴ Antud juhul füüsilise väärkohtlemise intensiivsus ja raskus ei olnud tõsised, rõhk oli vaimsel vägivallal, mis ei lasknud kannatanutel elada normaalset elu, mis vahel võib kahjustada rohkem kui kehavigastused, mis ajaga paranevad. Selliselt on autor seisukohal, et *Kodeks Karny* § 207 lg 1 ettenähtud kuni 5-aastase vangistuse puhul on sellise korduva käitumise puhul põhjendatud karistus, sest isegi peale vanglast vabanemist ei teinud isik mingeid järelduisi.

05.01.2015 Harju Maakohus tunnistas süüdi varem ka vägivalla kasutamise eest karistatud M.H. taas kahes abikaasa füüsilise väärkohtlemise episoodis, millised avaldusid jalaga kahe jala vahele ning kõhu piirkonda, seejärel kätega pea ja kõrvade piirkonda löömisel ning kui viimane kukkus maha jätkas süüdistatav ohvri peksmist, mille tulemusena tundis abikaasa füüsilist valu ja sai vasaku käe III sõrmeluu murru ning pea pindmise vigastuse. Samuti lõi M.H. rusikaga vastu nägu, käega vastu kannatanu pead, kaela, õlgu ja paremat külge ja tekitas kannatanule füüsilist valu ning pindmised kaela-, kõhu-, selja alaosa ja vaagnavigastuse, kõhuseina kontussiooni. Kohus mõistis karistuseks 1 aasta ja 10 kuud ja liitkaristusena 2 aastat vangistust, millest 5 kuud ja 2 päeva oli kantud reaalselt ja ülejäänud osa ei pööratud täitmisele 3-aastase katseajaga.⁶⁵ Autori arvates, on see küllaltki õiglane ja proportsiooniline karistus selliste vigastuste puhul, arvestades, et antud säte maksimaalne ettenähtud karistus on 5 aastat vangistust.

Nagu nähtub kohtulahenditest on Poolas määratavad karistused Eestiga võrreldes karmimad nii kergemate kui ka raskemate juhtumite puhul. Poolas keskmised karistused 2013-2016 aastatel kergema liigi vägivalla puhul olid kuni 14,4 reaalselt ja kuni 11,1 kuud tingimusliku vangistust, raskema liigi väärkohtlemise korral kuni 21,6 kuud tingimisi ning kuni 40,9 kuud ja abikaasa kannatanu puhul kuni 84 kuud reaalselt vangistust. Eestis kahjuks selline info puudub, seega autoril ei olnud võimalik keskmisi karistuse määrasid võrrelda. Ülal kirjutatust nähtub, et Eesti kohtute poolt määratavad karistused lähisuhtevägivalla puhul on leebemad, kui Poolas.

⁶⁴ Kohtuotsus, 23.01.2013, IV K 256/14, Katowice.

⁶⁵ HMKo 1-14-9147.

2.2. Järeldused ja autoripoolsed ettepanekud

Viimasel ajal on lähisuhtevägivallale rohkelt tähelepanu pööratud nii meedia kui ka riigi poolt. On räägitud, et väärkohtlemine lähisuhetes ei ole vaid peresisene asi ning on kutsutud kannatanuid üles sellistest juhtumitest julgemalt politseid teavitama. Autor on seisukohal, et praegu KarS § 121 lg 2 p 2 ei paku kannatanutele suuremat kaitset, võrreldes varem kehtinud KarS § 121 ja § 122 sätetega.

Eesti Vabariik on juba oma algusaastatest saati püüdnud peresisese väärkohtlemisega võidelda, muutes varem kehtinud karistused karmimaks. 2002. aastal hakati Eestis rakendama selliste juhtumite puhul KarS § 121 sätet, mille karistus oli võrreldes varem kehtinud ENSV KrK § 113 suurem, kuid ka selle aja vältel oli karistuse määr üks nii kergema kui ka raskema vägivalda puhul nii lähisuhetes olevate kui ka võõraste inimeste vahel. Autori arvates, võrreldes varasemaga olid karistused muutunud oluliselt karmimaks, kuid varem kehtinud karistuseseadustikus ei tehtud vahet nn tänava- ja perevägivallal, kuna eraldi kvalifitseeritud tunnust ei olnud ja karistused mõlema eest olid samad.

Samal ajal oli Poola Vabariigis peresisene väärkohtlemine pikemat aega paremini reguleeritud, sest juba alates aastast 1969 tehti *Kodeks Karny's* ja tehakse siiani vahet kergema ja raskema liigi vägivallal ning eraldi lähisuhtevägivallal, samuti on nii füüsiline kui ka vaimne väärkohtlemine karistatavad. Autori arvates on selline lähenemine õige, sest pereliikmed või lähisuhetes olevad isikud on üksteisest sõltuvuses ja sellistest suhetest on palju raskem väljuda ning katkestada väärkohtlemise ringi, mis mõjutab ka ohvri vaimset tervist.

Alates 2002. aastast kehtinud KarS § 121 redaktsioon oli pikemat aega muutmata, millest nähtub, et lähisuhetes väärkohtlemisega seotud kuriteod muutusid riigi jaoks suuremaks prioriteediks alles peale 01.01.2015 a., kui jõustus lähisuhtevägivalda puudutav KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritav tunnus ja karistused muudeti karmimaks. Samas KarS § 122 tunnistati kehtetuks. Autor arvab, et taoline ümberkorralduse efekt, kus Istanbuli konventsiooni nõue on täidetud ja on kehtestatud lähisuhtevägivalda puudutav säte, kuid karistused ja karistatavad teod ei ole iseenesest muutunud, ei ole lisakaitset ohvritele toonud.

Poola Vabariigis on pikemat aega kehtinud rangemad karistused lähisuhtevägivalla eest. Peale uue *Kodeksi Karny* jõustumist karistuse alammäära kergema liigi väärkohtlemise eest isegi vähendati 3 kuu võrra uute süütegude toimepanemise ennetamise eesmärgil, kuid ülemmäärad jäid kehtima. Rangemad karistuse määrad aitavad ennetada uusi kuritegusid, kuna Poolas on retsidiivsuse protsent perevägivalla puhul väga madal. Kuritegude ennetamise aluseks on avalik hirm karistuse ees, mis saabub seaduse rikkumise tagajärjel.⁶⁶ Autor nõustub Albert R. Roberts'i ja Karel Kurst-Swanger'i väitega, sest kurjategijal või selle toimepanemist kavatseval isikul ei tohi tekkida karistamatuse tunnet, mis annaks selge signaali riigipoolsele taunimisele.

Paljud kahtlustatavad või süüdistatavad ei pea perevägivalda tõsiseks kuriteoks või süüdistavad hoopis kannatanut provotseerimises. Karistuse nõudmisel kohtus on prokuröridel olemas võimalus katkestada väärkohtlemise ringi,⁶⁷ kasutades selleks sätte sanktsioonimäära ja näidates seeläbi riigipoolset sellise käitumise õiglast hukkamõistu. Autori arvates oleks see rohkem saavutatav just lähisuhtevägivalla eest karistuste karmistamisega.

Poola Vabariigil on võrreldes Eestiga olemas pikaajaline peaaegu 50.– aastane kogemus lähisuhtevägivalla karistuslikul lahendamisel, mille vältel ei ole karistused selle liigi kuritegude eest eriti muutunud. Autori arvates tähendab see head ennetavat mõju. Samuti retsidiivsete juhtumite karistamise põhimõte näitab vägivallatsejatele, et selline käitumine on riigi poolt taunitav.

Poola rangemat suhtumist sellistesse tegudesse näitab karistuseks ette nähtud karistuse liigina vangistus ja selle määr vastavalt väärkohtlemise raskusastmele. Seadusandja näitab ohvritele, et peab sellist käitumist tõsiseks kuriteoks, millele on valmis reageerima karmi karistuse määramisega. Autori arvates on selline lähenemine märk kannatanutele, kes võivad tihti loobuda koostööst politsei ja prokuratuuriga, et sellist suhtumist endasse ei pea taluma.

⁶⁶ Roberts, A. R., Kurst-Swanger, K. (2002). Court responses to battered women and their children. – *Handbook of domestic violence intervention strategies. Policies, Programs, and Legal Remedies*. (Toim.) A. R., Roberts. New York: Oxfor University Press. 117-132.

⁶⁷ Carrabine, E., Iganski, P., Lee, M., Plummer, K., South, N. (2004). *Criminology: A social introduction*. New York: Routledge.

Poola Vabariigi *Kodeks Karny* § 207 plussideks võib pidada laiema tegude ringi ehk nii kerge kui ka raskema füüsilise ja vaimse väärkohtlemise hõlmamist, ainsa karistuse liigina vangistuse ja selle määra suure vahemiku sätestamist. See annab nii prokuröridele kui ka kohtutele võimaluse õiglasemalt hinnata tekitatud füüsilise ja moraalse kahju ulatust ning selle tagajärgi. Ühelt poolt positiivne võib olla ka kannatanu enesetapukatse sooritamise põhjustaja karistamine, kui selle põhjuseks oli kerge või raske lähisuhtevägivald. Teiselt poolt selle sama põhjuse tuvastamine võib olla keerukas, sest ainuüksi peresisene väärkohtlemine ei pruugi olla enesetapukatse sooritamise ajendiks.

Enne 01.01.2015 KarS § 121 uue redaktsiooni kehtestamist on nii lähisuhtes kui ka nõ võõraste isikute vahel toimunud väärkohtlemise sanktsioonimäär olenemata selle raskusastmest pea 13 aastat olnud sama. Ehkki Eesti Vabariigi püüdlus lähisuhtevägivalla eest karistusi karmistada on kiidetav, kahjuks ei anna uus säte kannatanutele piisavat kindlustunnet uute lähisuhtevägivalla episoodide kordumise eest.

Praegu kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 positiivseks küljeks on võrreldes varasemaga lähisuhtevägivalla kvalifitseeriva tunnuse sisseviimine, mis näitab, et alates 01.01.2015 on selline tegevus käsitletav eraldi kuriteoliigina. Samuti laiem tõlgendamise võimalus ja selle eest karistuste karmistamine. Kuigi lähedaste inimeste vaheline väärkohtlemine ei pruugi väljenduda ainult füüsilises vägivaldas, siis miinuseks on see, et kuigi KarS § 121 lg 2 p 2 hõlmab õigushüvedena nii füüsilist kui ka vaimset heaolu, ei ole väärkohtlemise raskusaste siiski eristatav ja vaimne vägivald eraldi lähisuhtevägivalla objektiivse kuriteokoosseisuna välja toodud.

Autor on seisukohal, et Eestis praegu kehtiv KarS § 121 lg 2 p 2 on toonud muudatusi nii prokuröride poolt kohtus nõutavatesse kui ka kohtu poolt määratavatesse karistustesse, kuid ikkagi ei ole see säte piisavalt regulatiivne, et ennetada uusi ja korduvaid lähisuhtevägivalla juhtumeid. Kui karistusena on ettenähtud vaid vangistus, siis annab see rohkem võimalusi ja näitab, et

lähisuhtevägivalda suhtutakse kohtute poolt tõsisemalt.⁶⁸ Autor on nõus selle Audrey Mullender'i väitega, kuna iga karistuse eesmärgiks peab olema uute ja korduvate tegude ennetamine.

Selleks et pakkuda kannatanutele tõhusamat kaitset, vältida ülekriminaliseerimist ja määrata süüdlasele õiglase ja piisava karistus, peab autori arvates viima karistusseadustikku sisse lähisuhtevägivalda puudutava eraldi sätte, milles oleks eraldi lõigete abil eristatud nii kergema kui ka raskema liigi vägivald.

Eelpool kirjutatust lähtuvalt on käesoleva lõputöö autor jõudnud järeldusele, et KarS § 121 lg 2 p 2 kehtiv karistusmäär ei aita saavutada oma eesmärki ära hoida lähisuhtes vägivallaaktide toimepanemist ja Poola Vabariigis kehtiv lähisuhtevägivalda puudutav säte on palju regulatiivsem.

Vastavalt eeltoodule teeb autor ettepaneku lisada Eesti karistusseadustikku lähisuhtevägivalda puudutav eraldi sätte, mis sisaldaks 3 lõiget. Ühelt poolt aitaks see minimaliseerida ülekriminaliseerimise riski ja teiselt poolt annaks kannatanutele mõista, et nende suhtes toime pandud väärkohtlemine ei ole riigi poolt karistatav sama leebelt nagu ka nõ võõraste inimeste vaheline korduv vägivald.

Autori ettepaneku kohaselt peaks lähisuhtevägivalda reguleeriv KarS eraldi sätte jagunema kolmeks lõikeks, kus lõige 1 sätestaks, nagu ka Poolas, kaks objektiivset koosseisu ehk pereliikme, muu süüdistatavast sõltuvussuhtes oleva isiku füüsilise või vaimse väärkohtlemise. Karistusena selliste tegude eest võiks olla vaid vangistus, mille minimaalne karistus oleks 3 kuud ja maksimaalne sama mis praegu. Esiteks see annaks kannatanutele veendumuse selles, et nende vastu suunatud vägivald on riigi poolt käsitletav raskema kuriteona, kui nõ tavaline õues või avalikus kohas toimunud väärkohtlemine. Ja teiseks annaks selline sanktsioonimäär prokuröridele ja kohtunikele võimaluse õiglasemalt hinnata toimunud väärkohtlemise vormi, kestust ning selle tagajärgi.

Lõikes 2 oleks reguleeritud lõikes 1 toodud tegevus, mis oleks pandud toime vanuse, vaimse või füüsilise seisundi tõttu abitu isiku suhtes. Kuivõrd eelpool mainitud seisundis inimesed ei ole tihti

⁶⁸ Mullender, A. (2002). *Rethinking Domestic Violence. The social work and probation response*. New York: Taylor & Francis e-Library.

võimelised ise kaitsma ennast rünnakute eest, siis ka karistused nende vastu suunatud väärkohtlemise eest võiksid olla karmimad, kui märgitud lõikes 1. Kuna selles lõikes peetakse silmas kergemaid kehavigastusi ja moraalseid üleelamisi, siis autori arvates sanktsioon selliste tegude eest võiks olla 6 kuud kuni 6 aastat vangistust. Selline karistusmäära vahemik võimaldaks kutsuda korrale vägivallatsejat, kes kasutab vägivalda ka eakate ja alaealiste ohvrite kallal, kes ei ole suutelised osutama vastupanu ja on sunnitud kannatama.

Lõige 3 näeks ette karistuse kui lõikes 1 või 2 sätestatud teod on põhjustanud kehavigastuse, mille paranemine kestab enam kui 4 nädalat või tegu on pandud korduvalt toime, siis selle karistuse vahemikuks oleks 1 kuni 8 aastat vangistust. Tõeliselt vägivaldne inimene, olles ärevusseisundis, ei suuda kontrollida oma käitumist ja löökide intensiivsust, mis võib lõppeda tõsiste kehavigastuste ja tervisekahjustustega ning millede paranemine kestab pikemat aega. Praegu kehtiv KarS § 121 lg 2 hõlmab endas nii lähisuhtevägivalda, kahjustust, mis kestab üle 4 nädala kui ka korduvust, kuid karistus kõikide nende punktide järgi on üks. Seega autori arvates eelmainitud sanktsioonimäära ettepanekud annaksid suurema mänguruumi karistuste määramisel ka isikutele, kes ei ole varaseatest tegudest oma järeldusi teinud.

Kuivõrd lähisuhtevägivalda puudutava eraldi sätte sanktsioon peaks olema proportsioonis teiste tervisevastaste süütegude eest ettenähtud karistustega, siis eelpool märgitud ja autori poolt käesoleva lõputöö kirjutamise käigus tulnud järelduste kohaselt välja pakutud karistusmäärad oleksid autori hinnangul piisavalt õiglased, et ennetada uusi ja korduvaid vägivallategusid perekondlikes suhetes ning anda kannatanutele kindlustunnet, et riik kaitseb nende huve ja hüvesid.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas lähisuhtes toimepandud kuritegude eest mõistetavate karistuste veelgi karmistamine aitab kodus toimepandavate vägivallaaktide vähenemisele kaasa ning anda hinnang praegu kehtivale karistusmäärale, põhinedes kohtupraktika analüüsile.

Autor on uurinud antud teemat, kuna viimase kolme aasta jooksul on riigipoolne suhtumine antud kuriteoliiki läinud karmimaks, kuid vastavalt politsei poolt registreeritud juhtumite arvule on käesolev probleem ikka väga aktuaalne. Seega uurimistöö läbiviimiseks ja selle eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmist uurimisküsimust:

- Kas karistusseadustiku § 121 lg 2 p 2 kehtiv karistusmäär aitab saavutada oma eesmärgi ära hoida lähisuhtes vägivallaaktide toimepanemist või on Poola Vabariigis kehtiv säte regulatiivsem?

Käesolev lõputöö koosneb kahest peatükist, kus esimeses peatükis on autor uurinud lähisuhtevägivalla regulatsiooni Eestis enne 01.01.2015 ja Poolas enne 01.09.1998, samuti on võrrelnud nendes riikides praegu kehtivat lähisuhtevägivalla regulatsiooni.

Autor on võtnud võrdluseks Poola Vabariigis kehtiva lähisuhtevägivalda puudutava karistusseadustiku eraldi paragrahvi, kuna Poolas on sellist liiki kuriteod karistatavad peaaegu 50 aastat, sanktsioonimäärad ja kohtu poolt määratavad karistused on rangemad ning retsidiivsete juhtumite arv on võrdlemisi väike.

Enne 01.01.2015 oli Eestis peresiseselt aset leidnud väärkohtlemist lahendatud põhiliselt KarS § 121 järgi, mille kohaselt oli sama säte järgi karistatavaks ka võõraste inimeste vastu suunatud vägivald ja ettenähtud oli kas rahaline karistus või kuni 3 aastat vangistust. Kuni 01.09.1998 sätestas Poola

Kodeks Karny § 184 karistusi mitte ainult abikaasa vaid ka muude lähisuhetes olevate isikute väärkohtlemise eest ja karistused olid tunduvalt karmimad nii raskendatavatel asjaoludel kui ka korduvalt toimepandud kuritegude puhul. *Kodeks Karny* § 184 lg 1 järgi mille alusel oli karistatavaks oma pereliikme, muu vägivallatsejast sõltuvussuhtes oleva isiku, alaealise või abitu inimese füüsiline või moraalne väärkohtlemine oli ettenähtud vaid vabadusekaotus pikkusega 6 kuud kuni 5 aastat. *Kodeks Karny* § 184 lg 2 nägi ette karistuse kui *Kodeks Karny* § 184 lg 1 sätestatud teo toimepanemise tagajärjeks on kannatanupoolne enesetapukatse või väärkohtlemine on pandud toime erilise julmusega, kus vangistuse pikkuseks võis määrata 1 kuni 10 aastat. Eestis 2015. aastani oli maksimaalne lähisuhtevägivalla eest mõistetav karistus selliste kuritegude puhul rakendatud KarS § 122 järgi kuni 5 aastat vangistust.

Käesoleval ajal Eestis kehtiva KarS § 121 lg 2 p 2 järgi tegeletakse juba saanud tagajärgedega, mille puhul on väga oluline eristada, kas väärkohtlemisele järgnesid kerged või rasked tagajärjed ja vastavalt sellele määrata karistus. Poola *Kodeks Karny* § 207 ei ole suuresti muutunud, võrreldes varem kehtinud *Kodeks Karny* § 184, küll on alaealiste ja abitude isikute vastaste tegude ja enesetapu katse sooritamiseni viimise eest karistuste ülemmäärad läinud karmimaks.

Kodeks Karny § 207 jagatud neljaks lõikeks, kus lg 1 järgi lähedase isiku või vägivallatsejaga mööduvas või püsivas sõltuvussuhtes oleva isiku kallal füüsilise või vaimse vägivalla tarvitamine on karistatav vangistusega alates kolmest kuust kuni viie aastani. *Kodeks Karny* § 207 lg 1a peab karistatavaks abitu isiku, kes on abitu tema vanuse, vaimse või füüsilise seisundi tõttu, füüsilist või moraalset väärkohtlemist ning karistuseks on ette nähtud kuus kuud kuni kaheksa aastat vangistust. *Kodeks Karny* § 207 lg 2 sätestab lähisuhtevägivalla puhul nagu ka eelmises redaktsioonis, et kui lõikes 1 või 1a sätestatud teod on toime pandud erilise julmusega, siis on see karistatav 1 kuni 10-aastase vangistusega. *Kodeks Karny* § 207 lg 3 ette 2- kuni 12-aastase vangistuse, kui sama paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud tegude tagajärjeks on kannatanu enesetapukatse.

Lõputöö autor on jõudnud järelduseni, et kahjuks karistuste poolest ei erine Eestis kehtiv KarS § 121 lg 2 p 2 suuresti varem kehtinud KarS § 121 ja § 122, sest suuremas plaanis ei ole kannatanute jaoks midagi muutunud. Kui varem julmema kohtlemise puhul kasutati varem kehtinud KarS § 122,

mille karistused olid ka karmimad, siis praegu võib öelda, et KarS § 121 lg 2 p 2 puhul kuni 5-aastase vangistusega on karistatav nii kergemate kui ka raskemate tervisekahjustuste tekitamine.

Teises peatükis on autor analüüsinud Eesti ja Poola Vabariikide kohtupraktikat lähisuhtevägivalla osas, teinud järeldusi, jõudnud järelduseni ja toonud välja ettepanekuid KarS § 121 lg 2 p 2 muudatusteks.

Kohtupraktika analüüs on näidanud, et Poolas määratavad karistused on võrreldes Eestiga karmimad nii kergema kui ka raskema väärkohtlemise puhul. Poolas keskmised karistused 2013-2016 aastatel kergema liigi vägivalla puhul olid kuni 14,4 reaalselt ja kuni 11,1 kuud tingimusliku vangistust, raskema liigi väärkohtlemise korral kuni 21,6 kuud tingimisi ning kuni 40,9 kuud ja abikaasa kannatanu puhul kuni 84 kuud reaalselt vangistust. Eestis kahjuks selline info puudub, seega autoril ei olnud võimalik keskmisi karistuse määrasid võrrelda. Kuid võrdlemiseks kasutatud kohtuotsustest nähtub, et Eesti kohtute poolt määratavad karistused lähisuhtevägivalla puhul on leebemad kui Poolas. Autor on jõudnud järeldusele, et selline olukord on tekkinud, sest karistuste määrad Poolas on märkimisväärselt karmimad ja kergema liigi väärkohtlemist eristatakse raskemast.

Antud bakalaureusetöö kirjutamise järel teeb autor ettepaneku lisada Eesti karistusseadustikku lähisuhtevägivalda puudutav eraldi sätte, mis sisaldaks 3 lõiget. Lõikes 1 oleks sätestatud nagu ka Poolas kaks objektiivset kuriteokoosseisu ehk pereliikme, muu süüdistatavast sõltuvussuhtes oleva isiku füüsilise või vaimse väärkohtlemise. Karistusena selliste tegude eest võiks olla vaid vangistus, mille minimaalne sanktsioon oleks 3 kuud ja maksimaalne sama mis praegu. Lõikes 2 oleks reguleeritud lõikes 1 toodud tegevus, mis oleks pandud toime vanuse, vaimse või füüsilise seisundi tõttu abitu isiku suhtes. Karistused nende inimeste vastu suunatud väärkohtlemise eest võiksid olla karmimad, kui märgitud lõikes 1 ehk karistuse määr selliste tegude eest võiks olla 6 kuud kuni 6 aastat vangistust. Lõige 3 näeks ette karistuse kui lõikes 1 või 2 sätestatud teod on põhjutanud kehavigastuse, mille paranemine kestab enam kui 4 nädalat, ja selle sanktsiooni vahemikuks oleks 1 kuni 8 aastat vangistust.

Bakalaureusetöö kirjutamisel on autor jõudnud järelduseni, et pereliikmete suhtes toimepandav väärkohtlemine on Poolas paremini reguleeritud, sest praegu kehtiva *Kodeks Karny* § 207 kohaselt

on karistatavad erinevad raskusastmega lähisuhtevägivalla teod ja võrreldes Eestiga on selle eest ettenähtud karmimad karistused. Autori hinnangul Poola Vabariigi praktika lähisuhtevägivalla osas oleks ka Eestis vastuvõetav, sest see võimaldaks prokuröridel ja kohtunikel nõuda ja määrata kohtus õiglasemat karistust, samuti annaks kannatanutele suuremat ohutus- ja kindlustunnet kurjategija eest ning aitaks riigil tõhusamalt võidelda selle liigi kuritegudega.

SUMMARY

REGULATION OF DOMESTIC VIOLENCE AS QUALIFIED CRIME IN ESTONIA AND POLAND

Julia Tina

The scope of the Bachelor thesis was to establish whether any further aggravation of punishments prescribed for the criminal offences committed in close relationships may help reduce acts of domestic violence, and to assess actual scale of penalty by analysing the case law.

The author examined this topic since although over the past three years the state has toughened its policy towards within named type of criminal offence, this issue is still quite relevant as follows from the number of incidents recorded by the police. Thus, in order to conduct the research and realize the scope of study, the author has stipulated the following research question:

- Does the punishment prescribed for in clause 121 (2) 2) of the Penal Code realize its objective, i.e., preventing the commitment of acts of domestic violence, or the provision in vigour in the Republic of Poland is more regulatory?

This thesis consists of two chapters. In chapter I, the author examined the legislation, which was governing domestic violence in Estonia prior to 1 January 2015 and in Poland prior to 1 September 1998. The author also compared the legislation on domestic violence in vigour in these two countries.

The author has taken for comparison a separate section of the Polish Penal Code on domestic violence, since in Poland such crimes are punishable for almost 50 years. The punishments and court sentences there are stricter and the number of repeated offences is relatively small.

Prior to 1 January 2015, domestic violence in Estonia was regulated by the section 121 of the Penal Code, which also governed the violence against strangers. It prescribed either a pecuniary punishment or up to three years' imprisonment. Prior to 1 September 1998, section 184 of the Polish *Kodeks Karny* regulated not only the abuse against spouses but also against other persons in close relationships. Its punishments were considerably more severe in both aggravating circumstances and repeated offenses. Pursuant to the subsection 184 (1) of the *Kodeks Karny*, physical or moral abuse committed against a family member or another person related to the delinquent, against a minor or an unacquainted person was punishable only by imprisonment for a term of six months to five years. Subsection 184 (2) of the *Kodeks Karny* prescribed a punishment in cases where as a consequence of the commission of the act provided for in section 184 (1) of the *Kodeks Karny* a victim attempted suicide or in case of a particularly cruel abuse. Thereat the term of imprisonment could be set at one to ten years. Prior to 2015, the maximum punishment for such criminal offences related to domestic violence in Estonia was up to five years' imprisonment as under section 122 of the Penal Code.

At the moment, clause 121 (2) 2) of the Penal Code in vigour in Estonia deals with the consequences already posed by the domestic violence. Pursuant to the clause, in order to impose the rightful punishment, it is very important to establish whether the violence was followed by mild or severe consequences. Section 207 of the Polish *Kodeks Karny* has not changed much compared to the previous version of the section 184. Although maximum punishments for the acts against minors and helpless, and for causing attempted suicide have been severed.

Section 207 of the *Kodeks Karny* is divided into four subsections. Where the subsection 1 prescribes a three months to five years' imprisonment for using physical or mental violence against a close person or a person who is in a situation of transient or permanent dependency of the delinquent. Subsection 207 (1a) of the *Kodeks Karny* criminalizes the physical or moral abuse against an unacquainted person who is helpless because of his/her age, mental or physical condition. Such acts are punishable by six months to eight years' imprisonment. Subsection 207 (2) of the *Kodeks Karny* stipulates, as in the previous wording, that if the acts provided for in subsections 1 or 1a are committed with particular cruelty, they are punishable by one to ten years' imprisonment. Subsection 207 (3) of the *Kodeks Karny* prescribes two to twelve years' imprisonment if the actions provided for in subsection (1) or (2) of the same section resulted in victim's attempted suicide.

The author of the thesis has come to the conclusion that, unfortunately, in the sense of punishments, the clause 121 (2) 2) of the Estonian Penal Code does not differ much from sections 121 and 122 of the Estonian Penal Code previously in vigour. Fundamentally, nothing has changed for the victims. Previously, in case of cruel treatment they used the section 122 of the former wording of the Penal Code with more severe sanctions. Now, infliction of both lighter and more serious health damage is punishable by clause 121 (2) 2) of the Penal Code with up to five years' imprisonment.

In Chapter II, the author analysed the case law of the Republic of Estonia and the Republic of Poland in relation to domestic violence, came to conclusions and made proposals to amend clause 121 (2) 2) of the Estonian Penal Code.

The analysis of the case law has shown that when comparing Polish and Estonian punishments, the ones in Poland are more severe in the case of both mild and severe abuse. In the years 2013-2016, the average sentences for milder abuse were up to 11,1 months of suspended imprisonment and up to 14,4 years of penitentiary imprisonment. More severe forms of abuse were punished with up to 21,6 months of suspended and up to 40,9 months of penitentiary imprisonment; and with up to 84 months of penitentiary imprisonment when the delinquent was the victim's spouse. Unfortunately, there is no such information in Estonia, so the author could not compare the average punishment rates. However, according to the court's sentences used for comparison, it appears that the punishments for domestic violence imposed by the Estonian courts are milder than in Poland. The author has come to the conclusion that such a situation has arisen because the punishments in Poland are considerably stricter and mild form of violence is distinguished from the severe.

As a result of writing this Bachelor thesis, the author proposes to add a separate provision concerning domestic violence to the Estonian Penal Code. This provision would contain three sections. Section 1 would provide, as in Poland, two objective elements of crime, namely the physical or mental abuse against a family member, another person who is dependent on the accused. A punishment for such acts would only be imprisonment with a minimum term of three months and a maximum same as at present. Section 2 would regulate the acts referred to in section 1 committed against a person helpless due to age, mental or physical condition. The punishment for abusing these

people could be tougher than the one mentioned in the section 1, i.e., the punishment for such acts could be six months to six years' imprisonment. Section 3 would provide punishments if the acts stipulated in paragraphs 1 or 2 have resulted in bodily injury that lasts more than four weeks, and the term of that punishment would be one to eighth years' imprisonment.

When writing this Bachelor thesis, the author has come to the conclusion that violence committed against family members is better regulated in Poland. Current section 207 of the *Kodeks Karny* prescribes punishments for different degrees of domestic violence, where the sanctions are stricter in comparison with Estonia. Author believes that the practice of the Republic of Poland in respect to domestic violence would also be acceptable in Estonia, as it would allow prosecutors and judges to demand and impose a fairer punishment in court, as well as provide victims with greater safety and security from the offender and help the state fight the crimes of this type more effectively.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud:

1. Adler, F., Mueller, G.O.W., Laufer, W.S. (1991). *Criminology*. New York: McGraw-Hill, Inc.
2. Carrabine, E., Iganski, P., Lee, M., Plummer, K., South, N. (2004). *Criminology: A social introduction*. New York: Routledge.
3. Daniluk, P., Gardocka, T., jt. (2017). *Kodeks Karny komentarz*. 3., väljaanne. /Toim. R. A. Stefański. Varssavi: C.H.Beck.
4. Hagan, F. E. (2013). *Introduction to criminology: theories, methods, and criminal behavior*. 8th ed. Los Angeles: SAGE publications, Inc.
5. Jones, S. (2006). *Criminology*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
6. Kiris, R., Pikamäe, P., Sootak, J. (2017). *Sanktsiooniõigus*. 2., täidetud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.
7. *Kodeks Karny 06.06.1997/553*. (2018). 50., väljaanne. Varssavi: C.H.Beck.
8. Mullender, A. (2002). *Rethinking Domestic Violence. The social work and probation response*. New York: Taylor & Francis e-Library.
9. Sootak, J., Pikamäe, P. (2004). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 2., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

10. Sootak, J., Pikamäe, P. (2009). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.
11. Sootak, J., Pikamäe, P. (2015). *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura.

Teadusartiklid:

12. Danis F. S., Bhandari S. (2010). Understanding domestic violence. – *Domestic violence. Intersectionality and Culturally Competent Practice*. (Toim.) L. L., Lockhart, F.S., Danis. New York: Columbia University Press. 29-66.
13. Kimmel, K. (2000). Edukas võitlus kuritegevusega eeldab ajakohast ja sihipärast riiklikku kriminaalpoliitikat. – *Juridica*, nr. 4. 258-266.
14. Kivi, L., Sootak, J. (2001). Karistuse kohaldamise alused karistusseadustikus. – *Juridica*, nr. 7. 475-487.
15. Pettai, I., Narits, R., Kaugia, S. (2015). Perevägivalla juriidilise regulatsiooni hetkeseis ja perspektiiv Eesti õiguspraktikute küsitluse põhjal. – *Juridica*, nr. 9. 645-658.
16. Ploom, T., Kärner, M. (2015). Kannatanu huvide realiseerimine kriminaalmenetluses. – *Juridica*, nr. 7. 508-520.
17. Randma, P. (2015). Kehaline väärkohtlemine karistusseadustiku uues redaktsioonis. – *Juridica*, nr. 3. 210-218.
18. Roberts, A. R., Kurst-Swanger, K. (2002). Court responses to battered women and their children. – *Handbook of domestic violence intervention strategies. Policies, Programs, and Legal Remedies*. (Toim.) A. R., Roberts. New York: Oxford University Press. 117-132.
19. Siivelt, K. (2014). Erasütüdistus. Kas vajalik täiendus Eesti kriminaalmenetlusõigusele?. – *Juridica*, nr. 3. 198-208.

20. Sootak, J. (2014). Süüteod elu ja tervise vastu. – *Juridica*, nr. 8. 603-610.

Eesti õigusaktid:

21. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT I, 15.05.2015, 2.

22. Karistusseadustik RT I 2002, 86, 504.

23. Karistusseadustik RT I, 29.06.2018, 66.

24. Kriminaalkoodeks RT I 2001, 73, 452.

25. Kriminaalmenetluse seadustik RT I, 31.05.2018, 22.

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid:

26. *Kodeks Karny 19.04.1969/94*. Kättesaadav:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19690130094/U/D19690094Lj.pdf> ,

25. oktoober 2018.

27. *Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon*. Council of Europe. Kättesaadav:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462531> , 25. oktoober 2018.

Eesti kohtulahendid:

28. HMKo 1-14-9147.

29. HMKo 1-15-10020.

30. VMKo 1-17-10463.

31. HMKo 1-18-6285.

Muud kohtulahendid:

32. Kohtuotsus, 23.01.2013, IV K 256/14, Katowice.
33. Kohtuotsus, 04.02.2014, II K 818/13, Mińsk Mazowiecki.
34. Kohtuotsus, 02.02.2018, II K 573/17, Legionowo.

Õigusakti eelnõud:

35. 119 SE I eelnõu seletuskiri. 1999.
36. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. 2013.
Kättesaadav:
http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_ja_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf , 25. oktoober 2018.

Muud allikad:

37. Ahven, A., Kruusmaa, K-C., Leps, A., jt. (2017). *Kuritegevus Eestis 2017*. Justiitsministeerium. Kättesaadav:
http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuse_estis_2017_veebi01.pdf , 25. oktoober 2018.
38. Dutton, D. G. (2006). *Rethinking Domestic Violence*. Vancouver: UBC Press.
39. *Eesti Vabariigi neljas perioodiline aruanne "Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni" täitmisest, mis on esitatud vastavalt konventsiooni artiklile 18*. Välisministeerium. Kättesaadav: http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/176/Neljas_aruanne_naiste_diskr.pdf , 25. oktoober 2018.
40. Kaire Tamm, Eesti justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika analüüsitalituse nõuniku 12. oktoobri 2018. a e-kiri.

41. Kalinowski, J. (1985). Przepięstwo znećania się (art. 184 k.k.) – przedmiot ochrony. – *Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny*, nr. 47. Poznań: Wydział Prawa i Administracji UAM, 149-164. Kättesaadav: <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/17056/1/012%20JERZY%20KALINOWSKI.pdf> , 25. oktoober 2018.
42. Kull, T. L. (2009). *Lähisuhtevägivalda ohvrid meditsiinitöötajate vaateväljas*. Tartu Ülikooli Kliinikum. Kättesaadav: <https://www.kliinikum.ee/leht/tulevased-tohtrid/50-laehisuhtevaegivalda-ohvrid-meditsiinitoetajate-vaatevaeljas> , 25. oktoober 2018.
43. Laanpere, M. (2012). *Lähisuhtevägivald ja tervis*. Tartu Ülikool. Kättesaadav: http://eope.ee/download/euni_repository/file/2627/ls_vagivald.zip/index.html , 25. oktoober 2018.
44. Lipski, T. (1998). Polityka karna w założeniach nowego kodeksu karnego. – *Roczniki Nauk Prawnych*, nr 8. Lublin: Towarzystwo naukowe Katolicki Uniwersytet Lubelski, 117-127. Kättesaadav: <http://czasopisma.tnkul.pl/index.php/rnp/article/view/1894/2009> , 25. oktoober 2018.
45. Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. augusti 2018. a e-kiri.
46. *Statistical yearbook of the Republic of Poland*. Kättesaadav: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/roczniki-statystyczne-gus/download,3505,0.html> , 25. oktoober 2018.
47. *Vägivalda ennetamise strateegia aastateks 2015-2020*. Eesti Vabariigi Valitsus. Kättesaadav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalda_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf , 25. oktoober 2018.

LISAD

Tabel 1. Täiskasvanud süüdimõistetud isikute keskmine vangistuse määr kuriteoliigi järgi aastatel 2013-2016

Kuriteoliik	Vangistus				Vangistuse määr			
	kokku				(kuudes)			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
<i>Kodeks Karny § 207 lg 1</i>	10 997	10 639	9 723	8 356	11,1	11,0	10,6	9,5
Reaalne vangistus	1 418	1 396	1 357	1 991	12,1	12,1	11,4	10,3
Tingimisi vangistus	9 579	9 243	8 366	6 365	10,9	10,8	10,4	9,2
<i>Kodeks Karny § 207 lg 1 (kannatanu abikaasa)</i>	8	98	219	227	9,1	11,4	11,0	9,5
Reaalne vangistus	1	9	28	59	12,0	14,4	13,9	9,4
Tingimisi vangistus	7	89	191	168	8,7	11,1	10,6	9,5
<i>Kodeks Karny § 207 lg 2</i>	20	23	10	13	23,9	30,9	24,6	34,8
Reaalne vangistus	14	15	5	9	27,9	38,1	27,6	40,9
Tingimisi vangistus	6	8	5	4	14,8	17,3	21,6	21,0
<i>Kodeks Karny § 207 lg 2 (kannatanu abikaasa)</i>	1	1	1	1	60,0	46,0	42,0	84,0
Reaalne vangistus	1	1	1	1	60,0	46,0	42,0	84,0
Tingimisi vangistus	–	–	–	–	–	–	–	–

Allikas: Mariusz Siedlecki, Poola justiitsministeeriumi Strateegia ja Euroopa fondide osakonna Statistilise juhtinformatsiooni osakonna spetsialisti 3. augusti 2018. a e-kiri; autori tõlge